ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ԳԻՆԸ․

Տարեկան գինն է 5 ռուբլի (փոստի ծախսով)։ Օտարաքաղաքացի բաժանորդները պիտի գիրեն այսհասցէով. Въ Тифлисъ. Въ Редакцію Армянской Газеты „Мшакъ“.

Թիֆլիսում կարելի է ստորագրուիլ խմբագրատան մէջ (արծրունեաց տան և պ. Տատուրեանցի խանութում։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ․

Մանրատառ յայտարարութիւն տպել տալը պիտի վճարէ 10 հատարակ տառի համար 1 կոպէկ արծաթ։ Յայտարարութիւններ ընդունւում են հայերէն, ռուսերէն, վրացերէն, ֆրանսիարէն, գերմաներէն և թուրքերէն։

ՄՇԱԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դարձեալ արվեստագործական ուսումնարան․ — Ներքին տեսութիւն․ [Հա]յաստանի ընկերութիւնների կանոնադրութիւն [...]․ Նամակ Երևանից․ Ներքին լուրեր․ — Արտաքին տեսութիւն․ Հոլլանդիա․ Ֆրանսիա․ Իտալիա․ Տաճկաստան․ Նամակ Ամերիկայից․ — [Արտաք]ան լուրեր․ — Առևտրական․ — Յայտարարութիւններ․ — Բանասիրական․

[Դա]ՐՁԵԱԼ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

Մեր լրագրի 6-որդ համարում առաջ[բե]րդող յօդուածում տեխնիկային ընկերութենից մշակված ծրագրի բովանդակութիւնը ըստ լաւ ծին հաղորդելուց յետոյ, [մե]նք հետևեալ հարց առաջարկեցինք՝ թէ [ինչ]պէս մեր քաղաքային փարչութիւնը գտ[նու]մ է պահում այնպիսի պրօէկտը, որ [վե]րաբերում է մեզ ամենքիս, որ քաղաքի [...]րծն է, քաղաքի փողով շինվող ուսում[նա]րանը։ „Тифлисскій Вѣстникъ“ լրագրից [մե]նք տեղեկացանք, որ գիտաւորութիւն ու[նի] բացի 10 հազար րուբլից դարձեալ [ստ]որագրութեամբ էլ հաւաքել քաղաքի բնա[կի]չներից մի յայտնի գումար մի և նոյն [նպ]ատակով։

Մենք յոյս ունէինք, որ եթէ ոչ քաղա[քա]յին փարչութիւնը, գոնէ նրանից նշանա[կո]ւած մասնաժողովը կը բարեհաճէ մեզ [ցո]ւցնել պրօէկտի պատճէնը կամ տպել [տ]ալ, որ մենք ծանօթացնենք հասարակական [կա]րծիքը նորա մէջ բովանդակված առա[ջա]րկութիւնների ու մտքերի հետ և քննենք [նր]ան, կամ վերջապէս հրաւիրէ լրագրու[թե]ան ներկայացուցիչներին ներկայ գտնվել [մա]սնաժողովի նստերին ..: Բայց մեր բոլոր [յ]ոյսը զուր անցաւ։

Ռուսաստանում զէմստվաները հանձնումեն լրագրութեանը իրանց պրօէկտները քննելու, ինքն կենդրոնական տէրութենից մշակվող պրօէկտները, շատ դիպվածներում, քննադատում է Պետերբուրգեան պրէսսան… իսկ մենք ոչինչ միջոցով չենք կարող ստանալ մի որ և է տեխնիկային ընկերութենից մշակված պրօէկտը ու չենք կարող քաղաքային փարչութենից նշանակված մի որ և է մասնաժողովից պահանջելու, որ այն պրօէկտը, որ մեզ ամենքիս հետաքրքրում է, դուրս գայ տպագրութեան մէջ, կամ նրա պատճէնը տեղական ռուս, հայոց և վրաց խմբագրութիւններին ուղարկվի…

Մեր յօդվածը յարուցեց ուրիշ յօդվածներ։ Թիֆլիսում հրատարակվող ռուս „Тифлисскій Вѣстникъ“ օգուտ քաղելով մեր յայտնած լուրերից, գլխաւորապէս երկու հարց է առաջարկում՝ մինը թէ ինչ լեզու տեխնիկային ընկերութեան պրօէկտի կարծիքով պիտի բանի աքսորված տեղական լեզուների տեղը և երկրորդ՝ թէ ինչ միջոցով պարոնները կը վճռեն մինչև այժմ անվճիռ մնացած խնդիրը, կը հաշտեցնեն անհաշտելին, աշխատելով միացնել կրօնքերը, որ իններորդ դարից սկսած ոչ ոքին աջողված չէր։

Եւ ահա „Кавказъ“ լրագիրը հանդիսանում է պաշտպան տեխնիկային ընկերութեան պարոնների՝ A. M. ստորագրութեամբ ֆէլիէտօնը սովորեցնում է մեզ, որ մենք ռուսաց հպատակներ ենք, որ Ռուսաստանում տիրապետող կրօնքը ուղղափառութիւն է, որ Թիֆլիսը ռուսաց քաղաք է, որ ռուսերէն լեզուն հարկաւոր է, որովհետև նա տիրապետող լեզուն է, որով և բոլոր օրէնքներ են գրվում,—կարծես թէ մենք այս բոլոր ճշմարտութիւնները չը գիտէինք, կամ պ. A. M.-ից պակաս գիտէինք..Նոյն լրագրի հետևեալ համարներից մինի մէջ մի փոքրիկ ծանօթութիւն տպվեցաւ „մի անգամ տեխնիկային ընկերութեան“ ստորագրութեամբ, որտեղ մեզ յայտնում են, որ տեղական լեզուները բոլորովին հարկաւոր չեն, որովհետև հիմնվող ուսումնարանը արվեստներ պիտի սովորեցնի և ոչ արևելեան լեզուների համալսարանի բաժին պիտի դառնայ… կարծես մենք այդ չը գիտէինք…

Բայց մենք մեր կողմից կարող ենք ասել, որ օրինաւոր պօլէմիկայի մէջ երբէք թոյլ տուած չէ հարցից շեղվել և մանաւանդ խառնել մանկավարժական և հասարակական խնդիրներին՝ քաղաքական և կրօնական խնդիրները։

Մենք կրկին հարց ենք առաջարկում՝ ինչ նպատակով է հիմնվում Թիֆլիսի քաղաքային արվեստագործական ուսումնարանը։ Այն նպատակով չէ՞, որ տեղական արվեստներին նոր ուղղութիւն տրվի, որ նրանց միջոցները կատարելագործվին։ Եւ եթէ այդ նպատակով, սրա հետևանքը ինչ պիտի լինի,—այն չէ՞, որ ուսում առած երիտասարդ արվեստաւորները իրանց կողմից մտցնեն ամբոխի մէջ ստացած արվեստագիտական հմտութիւնները։

Եթէ այդպէս է, ինչպէս պիտի օգտեն նրանք բազմութեան, ամբոխի, ուսումնարանից դուրս մնացած շրջանների վրա, եթէ զուրկ կը մնան մայրենի լեզուից, որ պիտի լինի միջնորդ իրանց ստացած արվեստական հմտութիւնները իրանց նմանների մէջ տարածելու։

Ներկայացնենք մեզ որ Թիֆլիսի ուսուցչական դպրոցը, որ նպատակ ունի պատրաստել ժողովրդական ուսուցիչներին, կարգեէր աշակերտներին իրանց մայրենի լեզու սովորելու.—և երիտասարդը ժողովրդական ուսուցիչ դառնալով, միջոց չէր ունենայ մտցնել իր կողմից ստացած հմտութիւնները ժողովրդի երեխաների մէջ, ինքն զուրկ լինելով մայրենի լեզվից, ուստի և երեխաներին իր մտքերը նրանց համար հասկանալի լեզվով մեկնելու ընդունակութենից…

Նոյն կը պատահէ և արվեստագործական ուսումնարանի հետ։ Նրանից պատրաստած արվեստաւոր-ուսուցիչները (այդ պիտի ուսումնարանի միակ նպատակ լինի անկարող կը յայտնվին մտցնել մասսայի մէջ իրանց սովորածը։ Ուրեմն պրօէկտը առաջարկում է պատրաստել ոչ թէ երկրիս ապագայ արվեստագործութեան համար աւելի կատարելագործված գործիչները, ոչ թէ նոր զարկ տալ տեղական արվեստներին,—այլ մեր երկրի համար անպէտք, իր հմտութիւնները ամբոխին հաղորդելու անընդունակ տարրը, առանձնացած, խորթ, մեռած մթերք…

Չը մոռանանք, որ ինչպէս ուսուցչական, այնպէս և արվեստագործական դպրոցի միջով մեծ մասը երբէք անցնելու չէ, այլ միայն ընտրեալները.. իսկ ամբոխը միշտ ուսումնարանի պատերից դուրս կը մնայ։

Նրա վերա պիտի ազդենք, իսկ այդ միջոցներով նրա վերա երբէք ազդելու չենք…։ Ընդհակառակն զուրէ նրա համակրութիւնը կորցնելով, նրան մեզանից յետ կը մղենք։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՕՐԱՎԱՐ ՀՈՂ

Բոլորակ դաշտի մէջ, ուր ցրուած էին շատ [...]ւզօրայք, գեղեցիկ—կանաչազարդ անտառի մի[ջ]ոց, հպարտ կերպով վեր էր բարձրացել մի հոյա[կ]ապ ամրոց, որ իւր մինարէթներով, աշտարակ[նե]րով և սուր սուր ժանիքաւոր պարսպներով, [...]րտայայտում էր ասպետական փառքը նորա մէջ [...]ակուող իշխանի։

Այդ ամրոցը, իւր մարմարեայ ջրբուխներով, [...]յնզգոյն—ապաճեզարդ սենեակներով, մշտակա[նա]չ տունկերով և ծաղիկներով հովանաւորուած [...]ներով, խիստ պատշաճաւոր կերպով հար[մա]րեցրած էր պարսկական գեղասէր ճաշակի [...]այլութեանը։

Ամրոցը պատկանում էր Րիզայ-բէկին։

Ամրոցին մօտ գտնվող գիւղի Հայ կանայքը և [ա]ղջիկները վաղ առաւօտեան խումբով այնտեղ էին [գա]լիս պարտէզները մաքրելու աւելորդ խոտա[բո]յսերէն։ Եւ ամրոցի մանկահասակ իշխանը շատ [ա]նգամ հանաքներ էր անում և զուարճանում էր [նր]ցա հետ։

Մի առաւօտ, երբ գործումէին կանայքը, յան[կա]րծ յայտնուեցաւ Րիզայ—բէկը։ Նա, պտոյտ [ան]ելով ճեմելիքներով, մօտեցաւ այն ածուին, ուր [...]յնակ աշխատում էր մի մանկահասակ կին։

—Ում կինն ես դու, հարցրուց բէկը քաղց[րո]ւթեամբ։

—Ձեր ծառայի, Մարտիրոսի կինն եմ, պատասխանեց նա կարմրելով։

—Ինչու այդպէս վատ հագնուած ես դու։

—Աղքատի հագուստը այդպէս է, տէր իմ։

—Ահա քեզ արծաթ, նոր հագուստներ գնիր քեզ համար։ Խօսեց բէկը առաջարկելով մի քանի ոսկի դրամներ։

Սօնան—այդպէս էր կնոջ անունը—շփոթուեցաւ։

—Ընդունիր այդ ոսկիները, կրկնեց բէկը։

—Ինչ պէտք է, տէր իմ, ինձ նոր հագուստը, երբ ես ամէն օր մշակութեան մէջ եմ ապրում, պատասխանեց Սօնան հրաժարուելով։

—Ես կը հրամայեմ քեզ չաշխատացնել մշակութեան մէջ, և քեզ միջոցներ կը տամ ապրելու, որպէս մի տիկին։

—Ես չեմ կարող չօգնել իմ ամուսնին։

—Դորանից նոյնպէս կազատեմ քեզ։

Կինը ոչինչ չը պատասխանեց։

—Չես ընդունում այդ ոսկիքը։

—Չեմ կարող։

—Ինչու։

—Այնպէս, չեմ կարող…

⁂

Սօնան և իւր ամուսինը Մարտիրոսը՝ աղքատ գիւղացիք էին։ Նոցա բոլոր հարստութիւնը բաղկացած էր մի զոյգ այծերից, որոց կաթնով ապրում էին նոքա, մի ճախարակից, որով Սօնան պամպակի թելեր էր մանում վաճառքի համար, և մի բահից, որ ամէն օր վաղ առաւօտեան Մարտիրոսը, ուսին դրած, գնումէր դէպի գիւղամէջը, և այնքան ժամը ծռած կանգնումէր այնտեղ, մինչև նորա դրացիներից մինը, մի քանի ապասի վճարելով, վարձումէր նորան, և ամբողջ օրը բանեցնումէր իւր մշակութեան դաշտերում։

Այդպիսի դառն աշխատութեամբ դարձեալ գոհ էին նոքա, երբ կարողանումէին իւրեանց խրճիթի մէջ հանգիստ քուն վայելել։ Իսկ այդ բախտը խիստ սակաւ էր յաջողվում նորանց։

Մի օր Մարտիրոսին իւր մօտ կանչեց գիւղատէր խանի որդին Րիզայ բէկը, որ իւր հօր վախճանից յետոյ կառավարումէր նորա կալուածները։

Երկիւղից խեղճ գիւղացու շունչը կտրուեցաւ, մինչև խանի որդւոյ մօտ հասնելը, բայց տեսնելով նորա ուրախ դէմքը, մի փոքր ոգի առացաւ, և մինչև գետին խոնարհուելով, երկրպագեց նորան։

—Ինչ գործով պարապվում ես դու, Մարտիրոս հարցրուց նորանից Րիզայ-բէկը։

—Աղքատի պարապմունքը ինչ պէտք է լինի աղայ, ստացդ մոխիր դառնամ, օր գտնում եմ, օ ուտում եմ։ Պատասխանեց գիւղացին կրկին փոխ տալով։

—Դու ուժեղ և առողջ տղամարդ ես, Մարտիրոս, դու կարող ես ունենալ քո արօրը, և օճարը ու պարապուես հողագործութեամբ։

Մարտիրոսը, չը դատարկելով գլուխ տալուց, պատասխանեց.—Ես աղքատ մարդ եմ, աղայ, քեզ մատաղ դառնամ։

—Գիտեմ, հպարտութեամբ գիւղացու խօսքը կտրեց բէկը. իմ հպատակ հայերից շատ է հարուստ, բայց ես տալիս եմ նորանց հող, սերմ և ամէն պարագայք. որք հարկաւոր են վարուցանքի և նոքա դորանով ապրում են։

—Դուք միշտ ողորմած էք դէպի ձեր ծառաները, տէր իմ։

—Ես քեզ նոյն նպատակաւ կանչեցի ինձ մօտ։ Ես գիտեմ, որ դու աշխատաւոր մարդ ես, չեմ կամենում, որ աղքատ ապրես, գնա, տանուտիրոջ մօտ, ես հրամայում եմ նորան տալ քեզ բոլոր պիտոյքները վարուցանքի համար։

—Աստուած քեզ երկար կեանք տայ աղայ։ Աստուած իմ կեանքից կտրէ ձերի վերայ աւելացնէ։ Ասաց գիւղացին և շնորհակալութեամբ հեռացաւ։

⁂

Գարնան սկիզբն էր։

Մարտիրոսի երգի ձայնը արդէն լսելի էր լինում դաշտից, ուր նա հերկումէր իւր օրավարը։

Քանի շաբաթից յետոյ նորա ցանքը սկսաւ բուսնել, կանաչել և աճել, բայց նորա հետ աննըկատելի կերպով աճում և բազմանում էր տակոը նորա պարտա-տոմսակի, որ տուել էր նա խանի որդուն։

Անցաւ ամառը, եկաւ աշունքը։ Մարտիրոսը հնձեց իւր արտը, կալը կասեց և զուտ ցորնի շեղջը կիտած էր նորա կալի մէջ։ Նա ուրախութեամբ նայում էր իւր հունձքի պտղաբերութեան վերայ, չը մտածելով, որ այդ չէր պատկանում նորան։

Եկաւ կալուածատիրոջ փոխակալը, ցորենը

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԳԻԾ
փոխատու ընկերութեան կանոնադրութեան

(Շարունակութիւն և վերջ)

Անդամների մուտքը և ելքը

§ 28. Ընկերութեան անդամ կարող է լինել ամէն չափահաս անձ երկու սեռից, որ յանձն կ'առնի կատարել այս կանոնադրութիւնը և բոլորը, ինչ որ ընդհանուր ժողովում կ'ընդունուի բազմութեամբ ձայնի:

§ 29. Անդամը կարող է դուրս գալ ընկերութիւնից միայն այն ժամանակ, երբ կը վճարէ իւր փոխառած գումարը և երբ կը վերջանան այն երաշխաւորութիւնները, որ նա ընդունել է իւր վերայ: Դուրս գալուց յետոյ նա էլ իրաւունք չ'ունի փոխ առնել և երաշխաւոր լինել:

§ 30. Դուրս եկող անդամի մասնաբաժինը դարձնվում է նորան, երբ կը վերջանայ այն հաշուի տարին, երբ նա թողեց ընկերութիւնը, եթէ նա այդ հաշուի տարուայ վերջանալուց 6 ամիս առաջ է դուրս եկել, հակառակ դէպքում նորա մասնաբաժինը դարձնվում է հետևեալ կամ երկրորդ հաշուետարուայ վերջանալուց յետոյ: Դուրս եկած անդամը պահում է իւր շահ ստանալու իրաւունքը մինչև իւր մասնաբաժին ստանալը:

§ 31. Ընկերութիւնից դուրս եկած անդամը մի տարի իւր դուրս գալուց յետոյ կրում է պատասխանատուութիւնը այն ամէն պարտականութիւնների մէջ, որոնք ընկերութիւնը ունեցել է նորա անդամ եղած ժամանակը, որոնք և ուրեմն ապահոված են ընդհանուր երաշխաւորութեամբ, որոյ մէջ մասնակից էր և նա:

§ 32. Ամէն մի անդամը, որ § 2-ում որոշուած ժամանակին չի բերել իւր տուրքը մասնաբաժինը կազմելու համար, համարվում է ցանկացող ընկերութիւնից դուրս գալու և նորա վերայ կը կատարուին §§ 29, 30 և 31:

§ 33. Մեռնող ընկերոջ փոխառութիւններն ու պատասխանատուութիւնը ընկնում է նորա ժառանգների վերայ, որոնց վերայ գործ են դրվում փոխ առած գումարների և երաշխաւորութեանց §§ 23 և 24, իսկ եթէ նորա չ'ընդունուին ընկերութեան մէջ, §§ 29, 30 և 31:

§ 34. Ամէն մի անդամ, որ իւր ժամանակին չի կատարի իւր պարտականութիւնները դէպի ընկերութիւնը, համարվում է արձակուած, և նորա վերայ գործ են դրվում §§ 29 ու. 31:

Ընկերութեան գործերի վարումը.

§ 35. Ընկերութեան գործերը վարում են՝

ա) Անդամների ընդհանուր ժողովը.

բ) Վերատեսուչ խորհուրդը բաղկացած երեք անդամից և սոցա երկու փոխանորդներից.

գ) Ընկերութեան կառավարութիւնը, որ բաղկացած է բարեկարգչից, գանձապահից և նոցա երկու փոխանորդներից:

§ 36. Ընդհանուր ժողովը, բացի այն դիպուածներից, որոնք յիշուած են § 40-ում, համարվում է գումարուած, եթէ այն տեղ ներկայ է բոլոր անդամների ⅕ կամ աւելի մասը: Իւրաքանչիւր անդամ ընդհանուր ժողովում գործեր վճռելու ժամանակ միայն մի ձայն ունի, որ չի կարող յանձնուելու ուրիշին: Ընդհանուր ժողովը ընտրում է իւր միջից մի նախագահ. պէտք է նկատել, որ կառավարութեան անդամները չեն կարող այդ պաշտօնը վարել:

§ 37. Ընդհանուր ժողովները բաժանվում են երկու տեսակ՝ սովորական և կարգէ դուրս: Առաջինը կանոնադրութեան զօրութեամբ, հրաւիրվում է կառավարութիւնից որոշեալ ժամանակներում, երկրորդը՝ ամէն ժամանակ, եթէ այդ պահանջեն կառավարութիւնը, վերատեսուչ ժողովը և ընկերութեան անդամների գոնէ ¹/₁₀ մասը:

§ 38. Ընդհանուր ժողովի պարտականութիւններին պատկանում են՝ ա) անդամների ընդունելը և արձակելը. բ) ընկերութեան բոլոր պաշտօնական անձերի ընտրութիւնը և փոփոխութիւնը, նոցա ռոճիկ և վարձատրութիւն նշանակելը. գ) հսկելը գործերի կանոնաւոր վարման վերայ. դ) եռամսեայ և տարեկան հաշիւների լսելը և նոցա հաստատելը. ե) կառավարութեան վերայ եղած գանգատների վճռելը. զ) փոխ առնելու և փոխ տալու գումարների տոկոսիք նշանակելը. է) կառավարութեան անդամների հետ հաշիւ տեսնելը և, եթէ հարկաւոր է, նոցանից պատասխանատուութիւն սկսելը, և ը) այն հարցերի քննելը, որոնք վերաբերում են այս կանոնադրութեան ներքին կազմակերպութեանը, նոյնպէս և նորա փոփոխութեանը կամ լրացնելու:

§ 39. Գործերը ընդհանուր ժողովում վճռվում են ներկայ գտնուած անդամների ձայների հասարակ առաւելութեամբ, սակայն եթէ պատահի, որ հաւասար բաժանուին, նախագահի ձայնը առաւելութիւն է ստանում: Պաշտօնական անձինք, ընտրելու ժամանակ, ընտրուած համարվում են նոքա, որոնք ամենից շատ քուէներ կ'ստանան, իսկ նոցա հետևեալները նոցա փոխանորդները կը լինեն:

§ 40. Պաշտօնական անձերի ընտրութեան և փոփոխութեան համար ժողովումը պէտք է լինի ոչ պակաս քան թէ ընկերութեան բոլոր անդամների կէսը, իսկ վճիռը դարձեալ ընդունվում է ձայների հասարակ առաւելութեամբ: Կանոնադրութեան փոփոխելու կամ լրացնելու համար, նոյնպէս և ընկերութեան գործերի դադարման համար պահանջվում է ընկերութեան բոլոր անդամների գոնէ ²/₃ մասի համաձայնութիւնը:

§ 41. Գործերը ընդհանուր ժողովներում վճռվում են քուէարկութեամբ: Ընդհանուր ժողովում գործերի կարգը պահպանում է նախագահը: Ընդհանուր ժողովի բոլոր կարգադրութիւնները գրվում են մի առանձին տետրակում, որ կոչվում է ընդհանուր ժողովի կարգադրութիւնների մատեան, որ կազմվում է նոյն իսկ ժողովի ժամանակ և որի տակ, վերջացնելուց յետոյ ստորագրում են ներկայ գտնված գրագէտ անդամները: Այդ մատեան պահվում է վերատեսուչ խորհրդում:

Վերատեսուչ խորհուրդ

§ 42. Վերատեսուչ խորհուրդը դիտում է թէ արդեօք կառավարութիւնը կանոնաւոր կերպով է վարում գործերը. թէ ոչ, կարող է ամէն ժամանակ վերատեսուչել մատեանները և վերահասու լինել գանձարանին, իսկ եթէ կառավարութեան մէջ անկանոն գործեր տեսնէ, կարող է իսկոյն հեռացնել նորա անդամներին և նոցա տեղը կարգել փոխանորդներին և անյապաղ կանչել այդ առիթով կարգէ դուրս ընդհանուր ժողով: Խորհրդի պարտականութիւնն է ընդհանուր ժողովներից առաջ վերատեսուչել կառավարութեան եռամսեայ և տարեկան հաշիւները, դիտել այն, որ ընկերութեանը յանձնած, նորա փոխ առած ու փոխ տուած գումարների քանակութիւնը համապատասխան լինէին այս կանոնադրութեան կանոններին և ընդհանուր ժողովի կարգադրութիւններին. եթէ այն անդամները, որոնք փոխ չեն ստանալ գանձարանի սպառուելու առիթով, վերաքննել նորա (գանձարանի) դրութիւնը:

Կառավարութիւնը.

§ 43. Կառավարութեան ձեռքին է ընկերութեան բոլոր գործերի վարումը. գանձարանը պահվում է գանձապահի մօտ, իսկ նորա բանալին՝ բարեկարգչի մօտ: Ինչպէս բարեկարգիչը, նոյնպէս և գանձապահը հաւասարապէս պատասխանատու են գանձարանի ամբողջութեան ապահովագրերի պահպանութեան և բոլոր թղթադրած բացատրութիւնների համար կանոնադրութեանից և ընդհանուր ժողովների կարգադրութիւններից:

§ 44. Ընկերութեան բոլոր գործերը կատարվում են դորա համար նշանակած առանձին օրերում, գոնէ շաբաթը մի անգամ:

§ 45. Բարեկարգչի գործն է պահանջողութիւնները սկսել այն անդամների դէմ, որոնք իւր ժամանակին չեն հատուցանել իւրեանց փոխ առած գումարը:

§ 46. Բարեկարգիչը ունենում է մի կնիք, որով կնքում է, եթէ անգրագէտ է:

§ 47. Վերատեսուչ խորհրդի և կառավարութեան անդամները, նոյնպէս և նոցա փոխանորդները, ընտրվում են մի տարի ժամանակով, բայց կարող են փոխուել ամէն սովորական կամ կարգէ դուրս ժողովում:

§ 48. Եթէ հիւանդութեան կամ այլ պատճառով բացակայ լինի վերատեսուչ խորհրդի կամ կառավարութեան մի անդամը, նորա տեղը բռնում է նորա փոխանորդը:

Հաշուէպահութիւն.

§ 49. Կառավարութիւնը պարտական է վերատեսուչ խորհրդին ներկայացնել տարեկան հաշիւ ոչ ուշ քան թէ մի ամսից յետոյ անցած հաշուէ տարուայ վերջանալուց յետոյ. հակառակ դէպքում, վերատեսուչ խորհուրդը պարտական է իւր վերահասութեան տակ յանձնել ուրիշ անձանց կազմել այդ հաշուէտւութիւնը կառավարութեան վերաբերութեամբ: Այդ հաշիւը պէտք է ներկայացնուի մերձակայ ընդհանուր ժողովին: Մի և նոյն կանոնները վերաբերում են և ամէն քառամսեայ հաշիւների կազմելուն:

§ 50. Հաշիւը պէտք է ներկայացնէ. ա) այն հաշուէտարուայ ընթացքում եղած բոլոր մուտքի և ելքի հաշիւը, կարգաւորած այն աղիւսակով, որ ընդունուած է հաշուէպահութեան մէջ. բ) արդիւնքի և կորուստի առանձին հաշիւը. գ) տեղեկագիր այն մասին թէ ինչ դրութեան մէջ էր տարուայ վերջում ընկերական սեփականութիւնը:

Ընկերութեան դադարումը և անդամների պատասխանատուութիւնը այդ միջոցին.

§ 51. Ընկերութիւնը դադարեցնում է իւր գործունէութիւնը ընդհանուր ժողովի վճռով

չափից, տասանորդը վեր առաւ որպէս հողի վարձ, մի մասը վեր առաւ գիւղի տուրքի փոխարէն, մի մասը վեր առաւ իւրեանց տուած սերմի փոխարէն, մի մասը վեր առաւ նորա պարտքի տոկոսի փոխարէն, կալի մէջ մնաց միայն յարդը և այնքան ցորեան, որ չէր բաւական խեղճ երկրագործի նոյն ձմեռուայ ապրուստին։

Կոտրած սրտով խեղճ աշխատաւորը դարձաւ իւր տունը։

—Ինչու այդպէս տխուր ես դու. հարցրուց նորա կինը։

—Այնպէս քէփս տեղը չէ. . . պատասխանեց Մարտիրոսը։

—Ասա, ինչ է պատահել, հիւանդ ես, ինչ է։

—Էհ էլ ինչ պէտք է լինի. ամբողջ տարին աշխատեցի, մաշուեցայ, վերջապէս էլի դարտակ մնացի։

Եւ Մարտիրոսը պատմեց իւր կնոջը, թէ որպէս այն օր կողոպտեցին նորան։

—Գոնեա պարտքդ թափեցի՞ր. հարցրուց կինը։

—Պարտքը մնաց էլի այնպէս, որպէս կար։ Պատասխանեց Մարտիրոսը խորին կերպով հոգւոց հանելով։

—Հիմայ ինչ պէտք է անես։

—Տեսնենք, գուցէ եկօղ տարի, Աստուած յաջողէ, կարողանամ աշխատել և տալ։

Անցան մի քանի գարուններ, անցան մի քանի աշուններ։

Գիւղից դուրս, իւր փոքրիկ երեխան կուրծքին սեղմած կանգնած էր Սօնան։ Նա արտասուքը աչքերում ճանապարհ էր դցում իւր ամուսինը դէպի օտար աշխարհ։

—Կը գնամ, Սօնայ, երկրէ երկիր ման կը գամ, կը մաշուեմ, կը տրորուեմ, փող կը վաստակեմ և կազատեմ քեզ և իմ երեխան պարտատէրից։ Ասաց խեղճ գիւղացին, և համբուրելով իւր տղի երեսը, հեռացաւ դէպի պանդխտութիւն։

***

Մութ գիշեր էր։

Միայնակ և տխուր իւր խրճիթում նստած էր Սօնան, նա անհամբերութեամբ սպասում էր իւր եղբօրը, Ղազարին, որ ամէն գիշեր գալիս էր այնտեղ քնելու, իւր քրոջը միայնակ չը թողնելու համար։

—Ախ. ինչ եղաւ, չեկաւ, նա այսքան չէր ուշանում. . . ։ Ասաց կինը անհամբերութեամբ։

Նոյն ժամուն մի քանի սև կէտեր, ուրուականների նման, պտտվում էին Սօնայի խրճթի չորս կողմով։

—Դու, Զարար. ասաց նոցանից մինը հազիւ լսելի ձայնով. դու հայերէն իմանում ես, մօտեցիր դրանը, թրխկացրու, և ձևացուր քեզ, որպէս թէ Ղազարն ես, որին քանի րոպէ առաջ ձոր գցեցինք։

Զարարը գնաց դէպի խրճիթը։

—Իսկ դուք, Ապրաս, Նասիր, ասաց մի և նոյն ձայնը. դրանը հսկեցէք, եթէ օգնութեան գալու լինեն ձեր խէնջարներով իսկոյն կը հանգստացնէք։

Սօնան լսեց դրան թխկոցը։ Նորա ամբողջ մարմնի մէջ դող ընկաւ։

—Ո՞վ է, ձայն տուեց նա։

—Բաց արա, լսելի եղաւ կարծես թէ Ղազարի ձայնը։

Սօնան ուրախութեամբ բաց արաւ դուռը, բայց սարսափը տիրեց նորան, երբ խրճիթում յայտնուեցաւ մի մարդ ոտքից գլուխ փաթաթուած սև վերարկուի մէջ։ Նա ձգեց իւրեանից վերարկուն և կինը իսկոյն ճանաչեց Բէգայ-բէկին։

—Ես յոյս ունեմ, որ դու այնքան բարի կը լինես, Սօնայ, որ լաւ կը հիւրասիրես քո գիշերային այցելուին։ Ասաց նա դառնալով դէպի կինը։

Սօնան թէև դողում էր զարհուրանքից, բայց հաւաքելով իւր բոլոր ուժը պատասխանեց.

—Դուք ինչ գործ ունէք գիշերային այդ ժամուն, միայնակ, անտէր կնոջ խրճիթում։

Երիտասարդը աւելի մօտեցաւ նորան։

—Սէրը, Սօնայ, սէրը, գիտես ինչ բան է, սէրը բերաւ ինձ այստեղ։

—Սէրը՞. . կրկնեց կինը պինդ ձայնով. սէրը բերաւ քեզ այն կնոջ խրճիթը որ սաստիկ ատում է քեզ։

—Ինձ. . . դու. . . ատում ես. . . ինչ առիթ ունէիր ինձ ատելու։

—Առիթներ շատ. . . դու խաբեցիր իմ ամուսնին և ծանր պարտքի տակ ձգեցիր նորան, դու ստիպեցիր նորան թող տալ իւր ընտանիքը խղճութեան մէջ և դէպի օտար աշխարհ դիմել։

—Այդ բոլորը ես արեցի դարձեալ քո սիրոյ համար. . . ես արեցի, որ կարողանամ նորան հեռացնել քեզանից. . .

—Հեռացնել նորան, որին երբէք ես չեմ կարող մոռանալ։

Երիտասարդը երկար չը խօսեց, մօտեցաւ, գրկեց իւր զոհին։ Բայց կինը սարսափելի արիութեամբ խլեց պարսկի խէնջարը և խրեց նորա կուրծքի մէջ։ Նա թաւալուեցաւ գետնի վերայ։ Իսկ Սօնան, օրօրոցէն առնելով իւր երեխան, խրճթի միւս դռնով դուրս թռաւ և արծուի արագութեամբ աներևութացաւ գիշերային խաւարի մէջ։

***

Նեղ ձորի միջով միայնակ փախչում էր Սօնան դէպի մերձակայ գիւղը։ Փոքրիկ տղան, որ սեղմել էր իւր կուրծքին, ցաւալի կերպով ճչում էր։

Նա նկատեց մերձակայ լերան կողքին լոյսի նշոյլներ և սկսեց դիմել դէպի այն կողմը։

—Վերջապէս հասայ, ասաց նա մի փոքր ոգևորուելով, մօտեցաւ մի խրճթի դրանը և սկսաւ զարկել նորան։

Ծրագը ձեռին դուռը բաց արաւ մի ծերունի և տեսնելով անակնկալ հիւրին, սարսափելով կոչեց.

—Վա՜հ. Սօնայ, դու ես. . .

—Ես եմ, պատասխանեց կինը և ներս մտաւ։

Ծերունին նորա հայրն էր։ Քանի րոպէից յետոյ ամբողջ գերդաստանը զարթեցան և շրջապատեցին Սօնային գիտենալու նորա այդպիսի անակնկալ գալստեան պատճառը։

—Արիւն. . . կոչեց ծերունի հայրը զարհուրելով։

—Ես մարդ սպանեցի, ձայն տուեց Սօնան։

Յանկարծ ներս մտան սպանուածի ծառայքը և բռնեցին բոլորին։

—Մեք կորանք. . . կոչեցին բոլորը միաձայն։

Մելքզադէ։